

1576. Sedvänjan från röda Östergötland 1576

På en bondgård i södra Östergötland ^{mar mag} begagnades följande sedvänjan vid jul påsk ^{och jh.} tillfällen och ^{och som skiven veta} ~~varit~~ ^{varit} med ^{dem.}

Julafton skulle det städa riktigt väl i ladugården och skös fint haat grönbarre på gården. Kornen skulle ha var sin havremk ^{och} bli tillägda, att det var jul. Sedan fick ingen pengäring finnas förrän ^{annandagen}, men då måste man vakna i tid och göra fint. Den gård, som e handes ut, skulle oroga läggas på ett ställe, ty då skulle djuren gå stilla i betet på so marer.

De som äkte till julottan skulle ha med sig en julbröcht till kyrkan, och det skulle sedan gämmas tills man började med värbudet på åkrarna; då skulle drag na ha det. Det skulle betyda god skörd. Den av bönderna, som först hamn hem från julattan, skulle först få sin åker inbärgad på hösten.

All aska som blev i spiselarna vid jul skulle gämmas särskilt, tills man skulle sätta kälplantor; då skulle den blandas i vattnet, som man vattnade med, ^{annan} ~~och~~ blev det ingen riktig käl.

Inom ^{först} skulle julbordet vara tomt julnätter utan ost, bröd och dricka skulle vara fram dukat åt tomtarna.

De olika dagarna i prästveckan benämnes svasta måndag, fettisdag, dummlonsdag, skärtorsdag. På dummlonsdag skulle a spanad vara undanståkad, ty eljest kon "Dummlen" i spinnrocken. Skärtorsdagen va det mycket som skulle göras, innan solen

Ostergötland
all. G. Stenens
Svinnö

4
LÖNNER UNIVERSITETEN
FÖR FÖRENINGEN

Uppst av J. K. Karlsson
L. J. Stenberg, Njölby 1516

gick upp. För att inte bli så solbränd
på sommaren skulle man tvätta sig i
vattnen, som vann mest värme. Vilde man
vara fri från loppor det året, skulle man
sopa hela huset och bära soporna på andra
ägar. Hårseu skulle trädas genom en tvål
och vingpitsarna skulle klippas av, y
att inte haken skulle köra dem på sommar
Långfredagen skulle ingen mjölkmat
förtäras, ty då fick man bälder under äre
Påskaftan skulle spjället stängas för so
medgången, så ^{att} inte påskhäringarna kom ⁱⁿ ge
som skrotstener. På långfredagen fick
som inte kom nog tidigt upp, stryke av et
björkris, s.k. "långfredagsris."

Vår nötkreaturen
första gången skulle ^{sin} ~~kom~~ i vall på sommar
ren, skulle det ligga en yxa vid ingången
till betet. Man skulle också böja avancer
på ~~den~~ ^{kyrkan} blev den varm en ring, så var djuret
"molsträngt". ⁵⁻¹⁰ ^{håll} fick man sträva med en
skarp kniv ett kors i ändan på ovansen
så ^{att} det kom blod. ^{de} skulle lagas på en ha
kokt potatis, som djuret skulle äta upp. ^{De}
^{blod} ^{och} ^{skall} ^{en} ^{de} ^{fick} ^{av} ^{sitt} ^{eg} ^{blod}.
^{här} ^{en} st ^{hade} ^{kalvat}, skulle ^{den} ^{ha} ^{ett} st
gumt vatten, och däri skulle vara en tälj
kniv och en byrsten, samt 3 nävar salt
och 3 nävar malt. Den som gav kon druck
skulle stryka med sin högra hand längs
ryggen och säga: "Om någon frågar dig efter a
lycka den skall ^{mor} st på stället ha; som ga
dig malt och salt i druckat." Så kalven skul
ha sina första ³ ^{mal}, fick man laga bord
så mycket som var mjukt av klövorna
och lägga i mjölken. Det skulle ^{den} ^{dricka},
^{han}

tre gånger, för han inte skulle skinka, då han blev stor. Dessutom skulle det vara ett rågt halmskä med ^{hörn} heder på, ^{lön} det skulle läggas, så ^{all} alla lederna var på ett ställe och ^{hållas} ^{sticker} i kalvens mun, ^{och} ^{skulle} man säga: "Halm skall du äta, vattnen skall du dricka, jorden skall föda dig, kniven skall öla dig, och du skall bliva stor och gå till många hundra tunnari." ^{Samtidigt} skulle man lyfta kalven så högt, ^{man} ^{arkar} lika högt som man ^{skulle} lyfta den, ^{li} stor skulle den bli. ^{kunde}

Hon som hade kalvat skulle ^{en} ^{ark} samma person mjölka, så länge hon mjölkade så mjölk. ^{da} användes en koppargylta ^{med} ^{ben} på titt att mjölka i. När man gick från ^{la} ^{den} ^{gård} ^{den} skulle rågat läggas över mjölken, ^{för} ^{den} skulle inte bäras bar under bar himmel. När man sen kom in ^{med} ^{den}, skulle den ^{hållas} ^{övers} ^{elden} och sedan ställas på en ^{fräddyna}. ^{frädder} ^{detta} skulle ^{vara} ^{för} ^{inte} ^{sen} skulle få ont i juret. ^{här} ^{skulle} ^{man} ^{göra}

Om det ibland var svårt att få smör av gräddan, så var det ^{ta} ^{den} ^{med}. ^{och} ^{da} ^{märkte} ^{man} ^{färda} ⁱ ^{eld} ^{och} ^{haste} ^{gräddes} ^{på} ^{elden} ^{eller} ^{dra} ^{för} ^{klädet} ^{anbärs}, d.v.s. från ^{höger} till ^{vänster}, kring kännan, och det hjälpte.

I en granngård gick ^{mor} ⁱ ^{huset} ^{ut} ^{skärtors} ^{dag} ^{för} ^{solens} ^{uppgång} ^{och} ^{skrek} ^{så} ^{högt} ^{hon} ^{kunde}: "Så länge som min präst räcker, så länge skall jag ha sankat i sommari." Därmed ^{hörde} ^{hon} ^{sig} ^{kunna} ^{holla} ^{från} ^{grannarna} ^{mjölka} ^{eller} ^{taga} ^{kraften} ^{ur} ^{den}, ^{så} ^{hon} ^{gjälte} ^{för} ^{mycket} ^{smör}.
 Tre Klara Carlsson.
 h. s. i. den